

DE CHOCOLADEFABRIEK VAN DOCTOR DOUVE

door Ad Otten

Taren en jaren werk zijn eraan voorafgegaan voordat uiteindelijk het kadaster als grondslag voor de heffing van grondbelasting op 1 jan. 1832 van kracht kon worden.

Eén der voorbereidende werkzaamheden betrof een per gemeente op te maken staat van voorbeelden, die bij het maken van taxaties, van zowel onbebouwde als bebouwde percelen dienst moest doen. Op 16 december 1826 werd een dergelijke "tabel der gekozen punten van aanhouding" voor de gemeente Gemert afgesloten en ondertekend. In dit bewaard gebleven archiefstuk vindt men beschrijvingen en vervolgens taxaties van zowel landerijen als gebouwen, die in het bijzonder dienstig kunnen zijn bij het maken van reconstructies, omdat daarin de waarden in vergelijking met andere zaken tot uiting komen (1).

Als een tot op dit moment volkomen onbekend gebleven Gemerts fenomeen trof ik in deze tabel aan "een chocolaafabriek" en nog wel één van de eerste klasse! Het overigens qua afmeting bescheiden fabriekske - het grondoppervlak bedroeg slechts 1,54 are - was gelegen achter het woonhuis van Bartholomeus Douve, medisch doctor te Gemert, die ook de eigenaar was van het bedrijf (Douve woonde in de Nieuwstraat op de plaats waar thans is gevestigd v.d.Crommenacker, Nieuwstraat 38-40). Over de wijze waarop de chocoladebereiding tot stand kwam wordt geschreven dat dit geschiedde "met handmolens in een klein lokaal". Blijkens de gegevens van het kadaster uit 1832 zou het fabriekje dan niet meer bestaan (2).

Uit de geschiedenis is bekend dat al in 1652 in Den Haag cacao werd verwerkt tot chocolade. De gehele techniek der bereiding bestond uit het roosteren, ontdoppen en daarna malen van de cacaobonen tot een dikke pap, die men in vormen goot en tot tabletten liet stollen. Door het koken van zulke tabletten met water of melk bereidde men daaruit een chocolade-

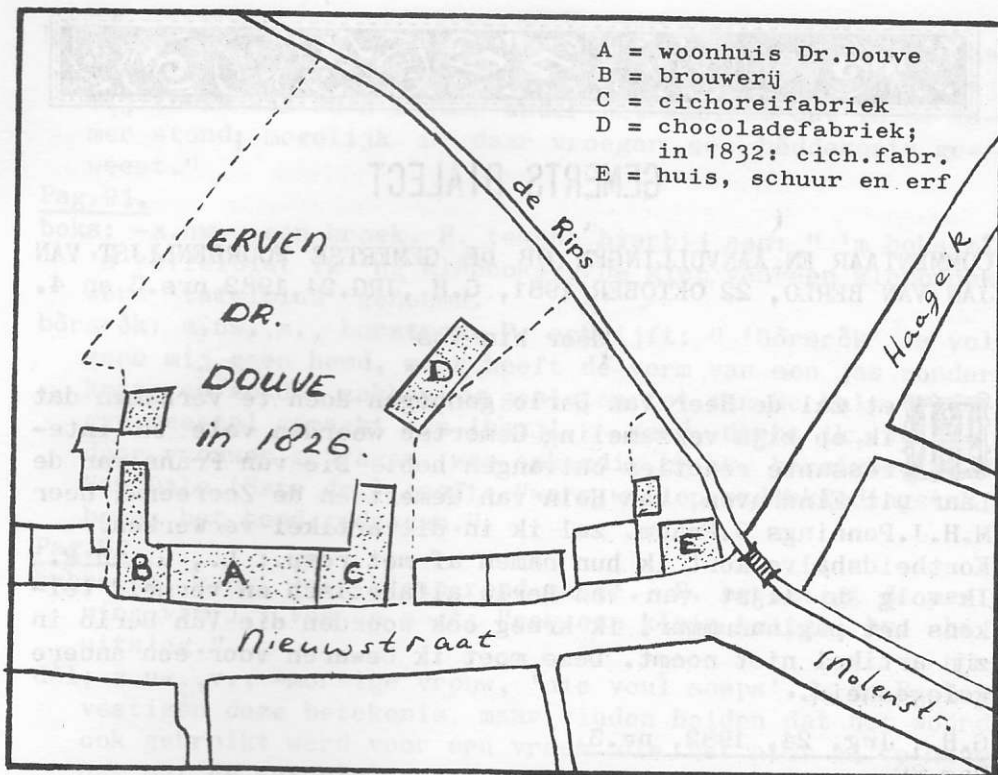
drank, welke echter ten gevolge van het hoge vetgehalte nogal moeilijk verteerbaar was.

Het voorkomen van het Gemertse chocoladefabriekje in 1826 is juist daarom interessant omdat net in die periode een nieuwe werkwijze ingang vond waarbij een deel van het vet door uitpersen werd verwijderd en de resterende massa tot chocoladepoeder werd vermalen, waaruit op een eenvoudige wijze een smakelijke drank was te bereiden. Op 8 januari 1828 verzocht de Nederlander C.J. van Houten om een octrooi voor de tijd van tien jaar op de uitvinding van een verbeterde bereiding der chocolade waarvan hij verklaarde de uitvinder te zijn. Het aangevraagde octrooi zou hem op 4 april 1828 door Koning Willem I worden verleend. En vanaf die tijd verscheen in de handel voor het eerst de zo genoemde "Koninklijk geoctroijeerde Poeder-chocolade". In het zgn. Eeuwboek van Van Houten (1828-1928) kan men lezen dat dit octrooi Van Houten het recht gaf "om bij uitsluiting door het gehele Rijk, de geoctroijeerde voorwerpen, alleen te mogen vervaardigen en verkoopen of met zijne toestemming te doen vervaardigen en verkoopen" (3).

Zou het octrooi van Van Houten er de oorzaak van geweest zijn dat de chocoladefabriek van Dr. Douve een vroegtijdig einde vond ?? Wie zal het zeggen !? Interessant blijft het feit dat juist in deze periode de Gemertse "medisch doctor" de verwerking van cacao ter hand nam. Het is immers zo dat wanneer er zich in fabricagetechnieken nieuwe ontwikkelingen voordoen, dat men doorgaans op verschillende plaatsen, onafhankelijk van elkaar, al volop aan het experimenteren is met nieuw vermoede mogelijkheden.

De Gemertse dokter Douve was bovendien ook op andere terreinen van de voedingsmiddelensector actief. Zo exploiteerde hij in Gemert ook nog een cichoreifabriek, een mouterij en een brouwerij (4). Om te voorkomen dat Dr. Douve nu meteen de geschiedenis in gaat als de Gemertse voorloper van welke moderne geneeswijze (kruidendokter??) dan ook, is het misschien zinvol op te merken dat hij ook "oude waarden" niet zomaar opzij schoof. Eerder in Gemerts Heem werd hij al gesignaleerd als één der laatste Gemertenaren die nog patent betaalde voor het poederen (!) van zijn pruik (5). Zinvol is het m.i. verder op te merken het feit dat de farmaceutische industrie is voortgekomen uit de voedingsmiddelenindustrie. Zo sloot ook Van Houtens chocoladefabriek een 50 jaar geleden een samenwerkingsovereenkomst met Philips waaruit Philips-Duphar ont-sproot.

Hoe het ook zij, de figuur van Dr. Douve uit Gemert verdient

naar mijn mening wel een nader onderzoek en voor mijn part kan er onder het Gemertse straatnaambordje "Dr. Douvestraat" al gerust komen staan dat Dr. Douve "d'n lekkersten dokter" was die Gemert ooit heeft gekend. Bier, suikerij (cichorei), én chocolade moeten immers deel hebben uitgemaakt van het hem ter beschikking staande "geneesmiddelenpakket"!!!

NOTEN:

- (1) Streekarchief Zuidoost-Brabant Eindhoven, Bestand Kadastrale Bescheiden, Tabellen gekozen punten van aanhouding (Gemert).
- (2) Kadastrale gegevens Gemert sectie L; Vgl. Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (Sectie L) behorend bij minuutplan 1832. De plattegrond die hierbij gaat is op deze gegevens gebaseerd.
- (3) Gerh. van Dijk, Honderd Jaar - Eeuwboek 1828-1928 bij het eeuwfeest der firma C.J. van Houten en Zn, uitg. Den Haag, 1928, p.5 e.v.
- (4) De brouwerij van Douve ging later over in handen van brouwer Adr. Smits en weer later in die van Godefridus Bijvoet. Diens zoon de brouwer Pieter Bijvoet is bij vele Gemertenaren nog wel bekend. De laatste was bovendien hoofdredacteur van het sedert kort na 1900 wekelijks verschijnende tijdschrift "Het Bier". De brouwerij van Bijvoet heette "De Twee Duiven".
- (5) Ad Otten, Gemert in de Pruijktijd, Gemerts Heem Jrg. 24, 1983, p.94 e.v.

* *